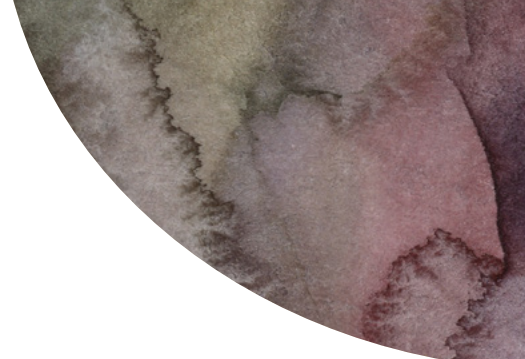

OMAT MEČÄT MIELUSAMMAT...

Nikolai Kočergin: *Sampsa Pellervoinen* (1957)

Väinämöini šynty mereh oltuoh 30 vuotta muamoh Ilmattaren vačašša. Lapšen tuatto oli iče Ukko ylijumala, kumpani oli šuattan Ilmattaren pakšukši tuulenhenkähykšsen hahmosena. Väinämöini vajelteli mereššä kaheksän vuotta, šini kuni näki muata ta šuatto noušša mualla kaččomah kuuta ta tähyštämäh tähtijä. Vain pal'ahalla mualla oli yksinäistä ta ikävyä. Väinämöini mietti, mitä täššä vois ruatua. Aikah ajateltuoh hiän kekši: poika pikkaraini Sampsa Pellervoini vois kylvyä mečät. Ta niin Sampsa kylvi. Mäkien piällä hiän kylvi mäntyjä, kumpuloilla kuušie, mailla pahoilla katajiejä ta jokien rannoilla tammie. Vain ei šiemenet hänen vakašta täh loputtu. Koivut, lepät, tuomet, pajut ta pihjalatki ollah Sampsa Pellervoinen issuttamie. Väinämöini oli tyytyväini.

Entisaikojen karjalaisen ihmisen elämä oli yhteisluo mečän kera. Meččä oli hänen muajilmah, meččästä hiän raivasi peltoh ta šai niin riištah, kuin rakennukšieh ta tarviskalujen ruaka-ainehet. Koko elämänpiiri oli puuta: rakennukset ta kulkuvälinehet, työvehkehet ta pyyvvykšet, talon tarpehet ta lapšien kukkaset. Niinpä puunkäsittelyn taito oli miehen kelpoisuuvven mitta. Vaikka meččä aikoinah anto ihmisellä kaikkie mitä hiän tarvičči, ni šitä piti vielä šuattua ottua. Šemmosie šuattajie miehie piettih kunnivošša. Šemmoni nerokaš meččäštäjä ta kalaštaja ta muunki elinkeinon eččijä luonnošta oli tavoteltava šulhani ta häissäki moršiemella, šanottih täštä näin:

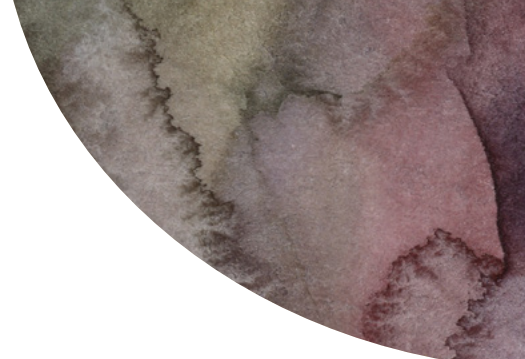
Šait miehen meččäh kävijän,
Uron korven kolkuttajan.
Ei šen koirat koissa muata,
Pennut pehkuilla levätä.

(Okahvie Antiipina, Pirttilakši)

Entisajan meččä oli täysi taikua. Još marjamieš löysi hyvän marjikon tai kalamieš šai hyvän kalašualehen ni še, ranvahan mieleštä, oli taikojen tahošta. Još ekšy meččäh, šeki johtu taijašta. Kaikenikäset einuššettih ta varottaavuttih eri tavoin ennein meččäh mänyö. Puut, kukat ta marjat tunnettih hyvin ta niistä šuatih melkein kaikki tarvittava lääkkeistä rakennušainehih. Šamoin elukat ta niijen tavat oli tuttavat. Mečänväkeh: haltiekanšah, hiisih ta meččähišeh, kumpasien ušottih meččäššä elävän, šuhtauvuttih kunnivoittuan.

Mečällä oli omat isännät ta emännät, Tapijo ta Mielikki ta vielä monie muita starinaolentoja. Rahvahan mielikuvituksešša ta šamoin runouvešša meččyä pietäh elävänä olentona ta šillä annettih monie ihmisen piirtehie. Šitä piti hyvittelä, mielissellä, lahjottua. Meččyä ei šuanun missänä nimeššä šiännyttyä. Vain šuuret tietäjät voitih mitänih vuatie mečältä taikka vielä kiušata šitä. Konša tietäjät yritettih piäštyä mečän peitošta šiivattua taikka ihmistä, hyö šivottih latvoista yhteh kakši vierekkäh kašvajua hoikkaista puuta ta vielä toisinah köytettih šiinh painokši kivi. Še oli šemmoni kiuša mečällä, eikä šitä otettu pois, kuni ei löytyn peitošša olija.

50% Karjalan pinta-alue on meččänä, 20%– šuona ta vain 1%– nurmena. Šamoin, kuin ni eläinmuajilma, Karjalan kašvimuajilma ei ole vanha. Še on muovoštun noin 10–15 tu-

hatta vuotta takaperin. Šuurin oša mečistä on havumeččänä, pohjoisoša – männikkönä ta šuvipuoli- männikkönä ta kuušikkona. Puu on ainut materjaali, kumpani kaunistuu ijän ta käytön mukah.

Pihjala

Monet puulajit on šuatu erikoisominaisuuksie. Esimerkiksi pihjala, mistä on tullun pyhä puu.

Pihjalan luja puuaineh hyvin paššuu puukäsitöijien ta puuašteijen ruaka-ainehekši šekä huonehkalujen valmistamieh. Taipumista keštäjä pihjalua on käytetty lisäksi haravan piikilöissä, šeiväšhypyššä šeipähänä, tuuli- ta vesimyllyjen rattahien hampahina, kärryjen akšalina ta puujoušena šekä rejen aisoissa, vempelenä heposen val’lahissa. Pihjalan kuorta käytetih aikoinah nahkan parkkiainehena. Eurooppalaisešša kanšanperinteheššä pihjala voit olla šuojana pahalta taikavoimalta, ta šiksi šitä on pietty tavallisena kävelykeppipuuna. Monissa starinoissa tietäjien taikašauvojaki valmissetih vain pihjalašta. Pihjala on moničči enšimmäini puu, mi issutetah uuvven rakennukšen pihua kaunistamah šitä ta onnie taloh tuomah. Pihjalan varpua vojah šamotein käyttyä, eččieissä talon kaivon paikkua. Pihjala šuojelou pihhašša olovie omenapuita ta omenašatuo pihjalakoilta. Šuomalaiset on pietty pihjalua pyhänä, varšinki šemmoista, mi kašvau erityisissä paikoissa, esimerkiksi toisen puun runkosta taikka kallivon halkiemašša. Pihjalan marjašša on viisikanta, mitä virolaiset ta suomalaiset on pietty onnie tuojana puuna.

Karjalaisilla, suomalaisilla, saamelaisilla ta vepšäläisillä vanhoissa tavoissa, mit koški kalaššušta, tuntuu muinoisaiaset käsitykšet puijen, lintujen ta elukkojen kunnivoitanšta. Puista erikoisena piettih leppyä, kuusta, pihjalua, katajua ta koivuo. Onkivavakšiki kyllä paššuu vaikka mi puu, vain šilti hyvä tietjä onkittaja luati šen ičelläh pihjalašta, tuomešta taikka koivušta, ajatellen, jotta šemmoni onki on parempi kalah. Leppäni ta katajaini onkivapa on kaloilla pölätykšenä. Jotta onkešta tulis oikie kalan tuoja, piti šuaha kiini kiärmis, ličkata šen häntä leppäsellä kepillä, ta antua šen n’okattavakši onki leppäsen kepin piäššä. Kun ei liene kala männyn verkkoh, ni šilloin šitä verkkuo lyyvvä čhvattih leppäsillä okšilla.

Mänty

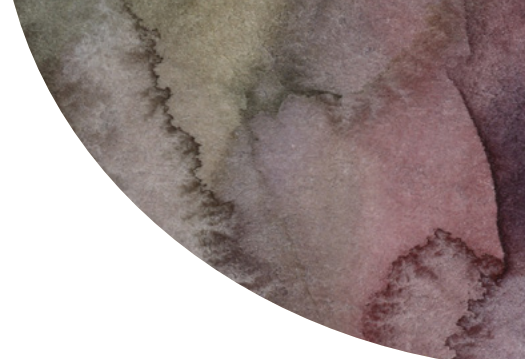
Mäntyö on olomašša monenmoista. Karjalašša kašvau tavallini mänty. Šen havupuku va-
jehtuu niin hitahašti, jotta šitä ei ni huomua ta šen vuokši puu näyttäy ympäri vuuvven
šamanmoiselta vihrieltä. Šen juuret männäh šyväh muan alla, a kun puu kašvanou kallivolla
taikka šuolla, šen juuret ollah muan pinnašša. Meijän luonnošša mänty kašvau noin 300–
350 vuotta, vaikka šattuu mečäššä vanhempieki puita. Korkevuoh še kašvau 20–25 metrie,
a löytyy ni 35 metrin pituvuisie. Vaikka kašvauki tämä puu ympäri Karjalua, enämmän šitä
on tašavallan pohjoispuolella. Še on šemmoni puu, mitä ihmini tarviččou enämmän toisie
mečän puita erimoisih omih tarpehieh. Männyn lujua puulajie käytetäh talojen, laivojen ta
lentokonehien rakentamisešša, šiiä tulou hyvyä ta lujua ratapölkkyö. Kätövä mieš šuau nyt
ta enneinki šai luatie männyštä mitä vain taloh tarvičči.

Männiköššä ilma on oikein puhaš ta šielä on erikoini pihkan haju. Männyn pihkašta
šuahah tärpättie ta hartsie. Hartsista luajitah muilua ta korkieluatuista paperie, ta šitä käyte-
täh joušišoittimien voitiena. Šen vuokši šillä onki ušiempi nimi, min puu šuau šen mukah,
mimmosešša kunnošša še on. Kalevalan šeuvun kieleššä tällä puulla on vähintäh viisi nimie:
mänty, petäjä, kolvi, nika, honka. Nämä nimet melko tarkkah miäritelläh puun luatuo.

Mänty on nuori kašvaja puu.

Rapamänty on tuaš harvašyini, oksikaš, ušein aukeilla paikoilla kašvaja käriläš, mi ei kel-
pua nimih.

Männyllä on vielä tosieki omie lisänimijä, kumpasien avulla arvuau šen lajin: viäntö,
lylyš, rošo t.n.i. Viäntyö on kahta lajie: myötä- ta vaštahpäiväni. Pahin puu on myötäpäivä-
ni. Šanottih, jotta šitä ei pitäis ottua šeinähirrekši vaikka olkah kuin šuora ta kaunis petäjä.
Myötäpäiväni puu on viäntö ihan šiämie myöten, šilloin kun vaštahpäiväni on viäntö vain
pinnašta. Vuaran Iivana, Latvajärveštä šyntysin olija Vuokkiniemen eläjä mainičci, jotta še
myötäpäiväni puu on niin totuarina (pahankurini), jotta še ei pisy šeinäššäki toisien hiršien
välissä. Še käpristyy ta murtautuu kuivuaissa konša miteinki. Kun šattu, jotta šemmoni hirši
on pakko panna šeinäh, niin šiieh kaivettih kairilla reikie pikuišta ylemmäkši keškue. Šilloin še
ei voinun kiäntyö minnenä päin, kun nisat oli poikki.

Lylykšelläki on omat vintiet. Lylyš on šemmoni puu, mi on mistänih šyyštä kašvan paremmin ta poikkoimpah yheštä laijašta. Šemmosen puun šyväinrihma ei ole kešellä, vain on yheššä laijašša. Poikkoimpah kašvaja puun puoli on kova ta murakka. Še lohkieu yhtä hyvin šekä poikki- jotta pivuššuantah. Šemmoni puu paššuuau hyvin kylyn altahakši. Šitä on helppo kavertua šiämeštä ta še ei happane, vaikka kylyššä šen täytyy rikeneh olla märkänä.

Šamani Vuaran Iivana oli maininnun erottavan vielä ukko- ta akkapuut. Hänen šanojen mukah, kun lienöy telašillakši otettu ukkopuita, niin niitä myöten kulkieissa jalka aina luiskahteli, akkapuun piällä jalka muka pisy paremmin.

Petäjän nimie kantau šuuri terveh puu, kumpani parahittain paššuuau rakennušhirrekši.

Kolvi – petäjä vanhempi «kolviutunut» puu, mi šuattau olla jo ošittain šiämeštä laho, a pinnaltah vielä pihkasa. Tämmoni puu parahittain paššuuau polttopuukši ta on melko hyövyllini pihkamiehillä.

Nika on kuolleh puu, vaikka ei ole vielä ihan kuiva. Nieklaset šiitä on jo pärähetty pois, vaikka puušša on šäilyn vielä monieš okšani.

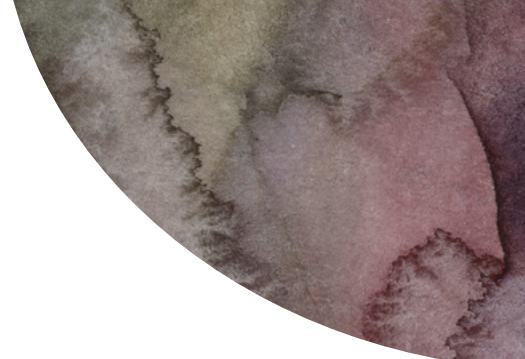
Honka taikka *kelo* on vielä pissyššä olija, vain jo kokonah kuiva mäntypuu. Še on rakotulien paraš aineh. Hyvän rakotulipuun tuntou šiitä, jotta še helähtelöy kirvešpohjalla šiih lyyvveššä. Kyllä honka paššuuau rakennušpuukšiki, kun ei olle onši taikka laho šiämeltä.

Jouhi-mänty, jouhipuu: okšatoin niin, jotta ainuoštah vain piäššä on tupšu, kovempi kuin muu honka ta hienompi. Jouhipuulla on šuurempi šyväin, ta šen šyväin on kovempi, kuin honkalla ta jouhipuu on tervasempi. Jouhipuu on šuurempi, kovempi, šuorempi, okšattomampi puu, kun muu mänty. Še on paraš päre- ta hiršipuu.

Kuuši, näre

Karjalan mečissä kašvetah tavallini kuuši ta siperin kuuši vain on löyvetty monieš kiärmiskuušiki. Kiärmiskuušen runkošta kašvetah pität, hoikkaset ta šuorat kylkiokšat. Nämä mukavat puut paššattais puistopuiksi, niitä tarkemmin tutkitah tietomiehet ta ne kuulutah luonnon muistomerkkijoukkoh.

Kajalašša kuuši eläy 200–300 vuotta, erähät puut olah 500 vuotta vanhat. Niijen korkevuš on 35 metrih šuaten, a pakšuvuš metrih šuaten. Kuušen puuaineh on melkein valkie, kepie

ta pehmie. Kuušešta tulou parašta paperilajie. Šitā šanotah vielä šoitinpuukši šen vuokši, kun okšattomista šuorista kuušen runkoloista luajitah šoitimmie. Entiseh aikah ei tiijetty kummempua aštieainehta, kun näre. Še šamoin kelpai aijan šeipähiksi ta vantehekkšiki.

Havupuijen joukkoh kuuluu lehtikuuši, vaikka še lehtipuijen tapah joka vuosi luou nieklah. Lehtikuuši on pitkäikäni – eläy 400–500 vuotta ta kašvau rutto. Šen korkevuš läheštty 40 metrih. Tätä kovua ta lujua puulajie käytetäh laivarakennukšešša ta issutetah kaunehuoški.

Ei tyhmä kuušta tunne.

Koivu

Koivu on ainut muajilmašša valkierunkoni puu. Koivuo šanotah pioneeripuukši šen vuokši, kun še aina enšimmäisena valtuau vapuan paikan mualla. Še tapahtuu näin šentäh, kun koivun šienenet ollah pienet ta tuuli helpošti kantelou niitä. Koivu on vuatimatoim puu, vaikka ei tykkyä pimeyttä. Eläy puu noin 80–100 vuotta ta mečäššä voit kašvua 25 metrin korkiekši. Koivun puuaineh on melkein valkie, toičči kellertävä taikka rušappa.

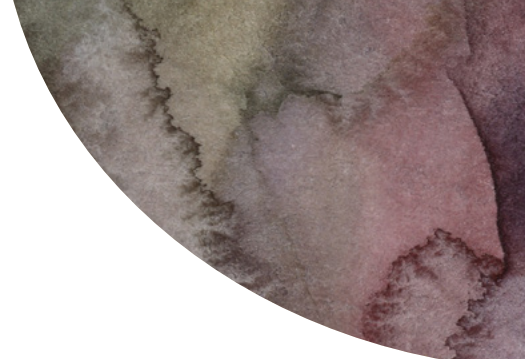
Hikikoivu

Hikikoivulla lehti on pihkani ta pyöriehköini, litmakka ta ilkie kylpieissä, eikä taho šen lehet pisyö vaššašša kiini. Eikä ole šen koivun okšien pinta niin kiiltäjä, harmuampi on kuin rauvuškoivušša. Hikikoivuo on hyvä riipie. Hikikoivušta ei vaštua otettu vain riivittih lehtie ta leikattih kerppuo šiivatoilla talvekši.

Rauvuškoivu

Rauvuškoivušša lehet ollah čoherammat, niin kuin kolmikokkaset, karčakat ta vielä niin kuin hammašlaitaset šemmoset šahanterät ta okšat ollah pitemmät ta ritvakammat. Rauvuškoivun lehtie vanha rahvaš käytti huavoja parentuaissa, rauvuškoivun leheštä luajitah kylyvaštoja.

Ei ole helppo tehtävä löytyä mečäštä hyvää kesselituohta. Hikikoivun tuohi šiih ei paššua ollenkana, pitäy olla rauvuškoivun tuohi. Rauvuškoivun tuohi on lujempi, šitkiempi ta lipi-

empi kutuoissa. Vaikka koivulla ei ole niin vejellyn nimityksissä kuin männyllä, sitä pietäh tunnettuna tuohen antajana. Ei še šattumalta tavallisen 12 kalenterin kuukauven lisänä karjalaisilla on ni tuohikuu. Tuohikuu on šemmoni aika kešäkuušša ennen Petrunpäivä, konša lehti puušša on jo täyšikokoni. Keštäy še kuu šiinä šunnillah kymmenisen päivyä. Šilloin tuohi hyvin nilau koivušta. Täštä i kuukauven nimi. Täh välih ennen käytilh tai nytki käyväh tuohimeččäh ta varušetah talven tuohet tarpehieh mukah.

Višakoivu, Karjalaini koivu

Voit olla, jotta karjalaisekši tätä koivuo šanotah šen vuokši, kun enšimmäiset maininnat šiitä on šen paikan mukah, mistä še on löyvetty ta otettu käyttöh taitopuušepät. Vielä tämmöni puu kašvau Pohjois-ta Keški Europašša, melko šuurin miärin Valkovenäjällä, Ruočissa, Norjašša, Šuomešša ta Venäjällä (Karjalašša, pienissä miärissä Uralilla).

Enšimmäisenä täštä koivušta on kirjuttan 1766 vuotena forstmeisteri (mečänhoitaja) Fokel', kumpasen Jekaterina II työnši tutkimah Venäjän luoteisošan mečcie.

Muajilman tunnetukši tämä koivu tuli puulajih vuokši. Šen kummallini kullanvärini pintarakenneh muissuttau marmorie, še on äijyä kovempi ta lujempi tavallista koivuo. Näijen erikoisuukšien takie jo entisistä ajoista šitä šanottih Čuarin puukši.

Monet tutkijat on oltu šitä mieltä, jotta višakoivu on pienikašvuni rauvuškoivun laji, millä on viärä ta pahkasa runko. Nykyjäh tutkijat on tultu šemmoseh piätökšeh, jotta še on tavallisen hikikoivun anomalini muoto. Tämmöni heikko puu eläy noin 40 vuotta ta šen vuokši tavallisešti ei kerkie kašvua šuurekši. A šiitä mistä šyyštä višakoivun pintarakenneh on niin kummallini ta kaunis tietomiehet kiissetäh vieläki.

Višakoivu on yksi Karjalan tunnukšista. Pahakši mielekši tämän puun luku viimesien 50–70 vuuvven aikana on huomattavašti vähennyn luvattoman hakkuun ta puijen vanhenomisen takie. Kun iče luonto ei pärjyä višakoivun leviemiseššä, ni šen avukši tullah tietomiehet. Višakoivuo alettih kašvattua keinotekosešti vielä 1930-luvulla ta jatetah tätä työtä nykyjähki.

Tunnetuimpina višakoivun kašvatušpaikkoina Karjalašša ollah «Kivačču» – luonnonpuisto ta «Kiži» – šuojelualovehmusejon vyöhykeh.

Kaikki viřakoivut, kumpasie Karjalařřa kařvau lāheř 7000, ollah luvulla erikoiseřřa rekistere-
rissā. Nāitā puuta řuau kuation vain tařavallan hallitukřen erikoiseřta luvāřta.

řen vuokři, kun viřakoivuo luonnořřa on vāhā, ta řitā kaunista pintakuvaošua puuřřa on
vain 10–25% koko puun painořta, řen hinta on řatoja vuosie ollun korkie. Yksi tonni tātā
puuta muajilmanmarkkinoissa makřau 1,5 tuhatta dollarie, ta řitā myyvvhki ei kuutijomet-
rikaupalla vain kilottain. Kilon hinta riippuu puun pintakuvalajista ta voit makřua yheřta
nellāh dollarih tai enāmmānki. 1960-luvulla řuomeřřa kilo tātā koivuo oli verrattu hienon
řorekin hintah ta onki kaikkein kallehin puuaneh Pohjoseřřa.

Kauneheřta kirjakkahařta viřakoivun puuaineheřta luajitah kaikenmoisie kaunehie ta kal-
lehie esinehie: kropeikkoja, řakkipeli nappuloja, rořřija ta muita korissukřie. Viřakoivuřta
luajitut huonehkalut kuulutah erittāin arvokkahien esinehien lukuh.

Kataja

Kataja on ainavihanta havupenřař. Kařvau ře tavalliseřti kuivissa mānty- ta kuuřikko-
mečissā, jokivarřiloissa, řammalikkořoilla. Katajan marjat ollah erikoisen tervehelliset ta
niitā jo ammusista ajoista rahvař kāyttāy liākintakeinona. Katajan vartta kāyretāh kātō-
vāt rahvař ta luajitah řiitā kaikenmoisie esinehie. Monet tykātāh kylpie katajavařřoilla.
Hyvākři hauvottu katajavařta antau makien hajun kylyh, ei ole niin pistelijā ta řanotah
olovan tervehellini.

Katajikko niemen piāřřā, tyynellā i tuulella liikkuu?

Parta.

Raita

Vesimailla kařvajua puuta řanotah pajukři, a kuivalla mualla kun kařvau, ni ře on raita.

Tuomi

Tuomi kaunehešti kukkiu kešän alušša ta šen marjoja šyvväh verekšenä. Marjoista vielä keitetät voijetta, millä voijetah šattautunehie ta šiäkšien puromie paikkoja. Ennein tuomen kuorta käytettih parkkiainehena ta siitä luajittih vihrietä ta tumman ruškieta väriainehta.

Tuomen puuaineh on luja ta siitä luajittihh vemmeltä, tuomie pietäh vielä rekie šituoissa. Muasterit käytetäh tätä puuta pikkuesinehie luatieissa. Tuomi koristau pihamaita ta šen kukinta-aika lupuau viluo šiatä.

Tunnen tuomen muista puista, anopin kylän akoista (*sp.*).

Huapa

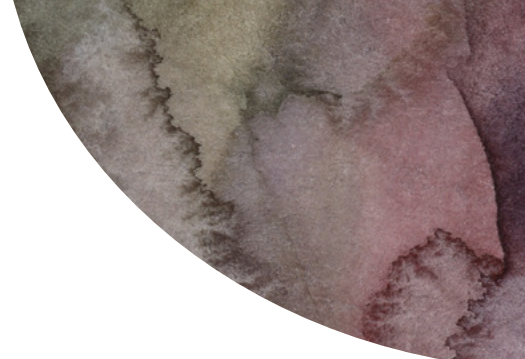
Huapani hako lipie, šykyšyini yö pimie (*sl.*). Huapani aijaš, katajaini šeiväš, näreini vičča, šillä aijalla ei icyä ole. Huapani harava on kaikista kepein. Huapasella aijakšella ta pahalla akalla on icyä(*sl.*). Huapasilla halkoloila lämmitettih kylvjä ta riijjä. Niistä ei tullun muštua šavuo ta nokie.

Luonnon muistomerkit

Karjalašša on 36 luonnon muistomerkkie. Luonnon muistomeriksi šanotah monilatvasie puita. Enšin oli tiijošša kolme šemmoita mäntyö lähellä Aunušta, a jo myöhemmin Vienan mereltä Bolšoi Žužmui -šuairelta löyty vielä yksi harvinaini 20-latvani mänty.

Martsialnyje vody-kyläššä kašvau pitkäikäni mänty. Šen ikä on läheš 400 vuotta, ta še kuuluu harvinaisien puijen lukuh ta on pantu erikoiseh rekisterih. Šillä puulla on oma šuojelukirja. Erähien tietojen mukah šen puun on issuttan mukamaš kennih Pietari I lähisistä taikka heimolaisista, vaikka puun ikä jo ičeštäh antau tietyä, jotta še on kašvan šielä äijjä ennenin čuarin käyntie näillä paikoilla.

Careviči kyläššä kašvau lehmuš (niinipuu), kumpasen runko on oikein pakšu, a šen juurilta kašvau 42 pientä puuta. Tämäki eriskummallini puu on luonnon muistomerkkiluvušša.

Kun aššut meččäh, niät šen omilla šilmilläš ta kuulet šen omilla korvillaš. Jokahisella meis-
tä on šiinä mieleššä oma meččänä. Meččä on täysi näkyvyä ta näkymätöintä, kuuluvua ta
hil’laista, vain mi kenenki šilmillä näkyy ta korvilla kuuluu ta mi peittäytyy, riippuu ihmiseš-
tä. Meččä on puijen ta elukkojen valtakunta, vain še on šamoin kivien ta kallivojen, kašvien,
šienien, muan, vejen ta ilman valtakunta. Ta še on vielä halteijen ta mečänviän valtakunta.

Kun meččä peittäy šiämeheš niin monta valtakuntua, ihmini mänöy šinne omašta val-
takunnaštah niin kuin vierahiksi. Vaikka ihmini eläiski kešellä meččyä, tuntuu šiltä, kuin
mečän ta ihmisen välissä olis hienoni, šalaperäni raja, kumpani on ylitettävä. Karjalaisien
uškumušmuajilma on täysi taikoja ta tapoja, kumpasien avulla raja kotipiiristä meččäh yli-
tettih.

Meččä on ollun aina omana muajilmanah pitälti. Šilloin kun ihmini eli kešellä meččyä ta
šai melkein kaiken tarpeh: ruuvvan, vuattiet, työkalut ta elinpaikan šieltä – šilloinki meččä
näyttäyty eri näkökulmista. Še oli yhtä aikua šekä tuttava, jotta vieraš ympäristö. Eikä še ol-
lun vain ympäristö, še oli muajilma, še oli koti, še oli šeikkailu, še oli uhka.

Puun vihat

Kun puu kuuatuu ta šatattau ihmisen, esimerkiksi jalka katkieu, niin pitäy ottua pois puun
vihat. Puušta, šamašta kohašta, mi šatatti, otetah 3 puukappalehta ta keitetäh ne veješšä. Kun
vesi on jähtyn, luvetah šiih puun šynti:

Luvetah 3 kertua ta šiitä šillä vejellä peššäh šattautunutta kohtua. Annetah vettä šuuhuki.

Puu puhaš Jumalan luoma,
veša Jiešukšev vetämä,
pihjala Pirun tekömä,
huapa Hiijen harriččoma,
leppä Lemmon tuuvittama.

(Mari Kyyrönen)

Mitä meččäh huhuot,
šitä vaštah kaikuu.

Puu puhaš, Jumalan luoma,
Veša Ješukšen vetämä,
Muan mannon kašvattama,
Piha pientaren tekemä.
Kuin tyvi pahoin teköö,
Latva mettä keittäkään,
Mesi jääkähät jälelle,
Tinatilkka tippukkaat!

Eli kun latva pahoin teköö,
Niin okšat mettä keittäkää!
Eli kun okšat pahoin teköö,
Niin lehvät mettä keittäkää!
Eliikkä kun lehvät pahoin teköö,
Niin helvet mettä keittäkää,
Mesi jääkähät jällellä,
Tina tilkka tippukka!

(Anni Lehtoni)

Monet kollektiivismerkityksiset (i)kkO-johokset ollah šamalla paikan nimitykšie. Kantana on tavallisešti mitänih luonnonvarasen kašviston tai maiselman yksikkyö merkiččevä šana. Alempana ollah mečän tai mečikön nimitykšet, kumpasissa kantana on puulajin nimi.

(i)kkO – jihin liittyy heikkoh vokalivartaloh, ta vartalon loppuvokali tavallisešti katou pois i:n ieštä. (huom. veša-vešakko)

Malli: *Missä kašvau koivu?*

koivu > koivikko

Koivu kašvau koivikošša.

Mänty, kuuši, huapa, leppä, tuomi, kataja, petäjä, raita, paju, näre, honka, veša, pihjala.

- Tyveštä puuh nouššah.
- Ei tyhmä kuušta tunne.
- Mimmoni mieš meččäh, šemmoni puu vaštah.
- Ois okšan ottajua, kun ois kuušen kuatajua.
- Mistä kisot pärettä, kun ei ole kuušta eikä närettä.
- Kuh puu kašvau, šiih ni kanto happanou.
- Omat muat mairehemmat, omat mečät mielusammat.
- Rauvuškoivu vaštakoivu, hikikoivu lammaškoivu.
- Kirveš on mečän liäke, kun šitä ei liijakši käytä.

”Ei munat mutah jouva,
šiepalehet vejen šekah.
Muututtih murut hyviksi,
kappalehet kaunehiksi:
munasen alani puoli
alasekši muaemäkši,
munasen yläni puoli
yläsekši taivahakši;
yläpuoli ruškijaista
päiväsekši paistamaha,
yläpuoli valkijaista
še kuukši kumottamaha;
mi munašša kirjavaista,
ne tähtilöiksi taivahalla,
mi munašša muštukaista,
nepä ilman pilvilöiksi.”

Kal'evala

Herald Eelma